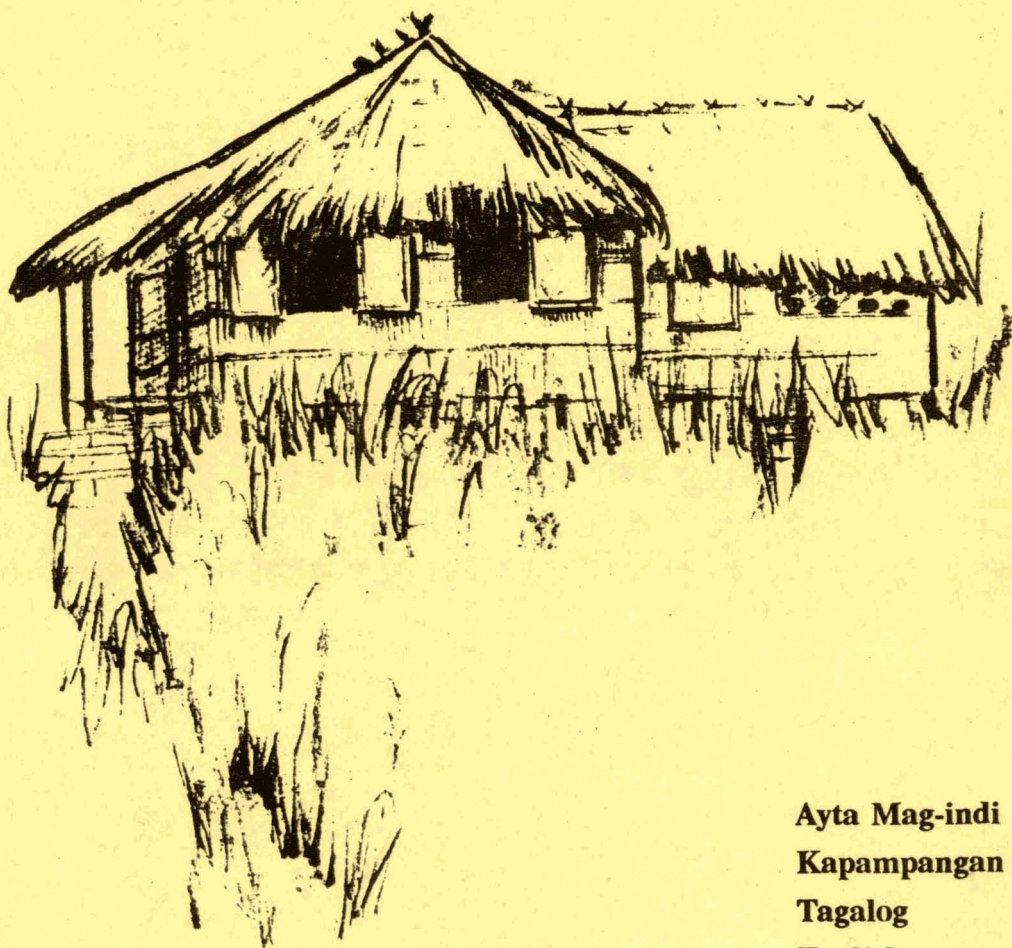

Paggamit sa Apat a Pagsabi

Ayta Mag-indi
Kapampangan
Tagalog
English

Paggamit sa Apat a Pagsabi

The Use of Four Languages

**Ayta Mag-indi
Kapampangan
Tagalog
English**

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS, INC.
Translators **1991** **Publishers**

**Published
in cooperation with
the Bureau of Elementary Education
and
The Institute of Philippine Languages
and the
Department of Education, Culture and Sports**

Additional copies of this publications are available from:

**Book Depository
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila**

We wish to express appreciation to the Program for Asian Projects, the Ramon Magsaysay Award Foundation, and the Rockefeller Brothers Fund for their assistance in the production of this publication.

91.01-1091-3C

A Phrase Book In Ayta Mag-indi

ISBN 971-18-0185-X

57.120P-914033B

REPUBLIKA NG PILIPINAS
(Republic of the Philippines)
KAGAWARAN NG EDUKASYON, KULTURA AT ISPORTS
(DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE & SPORTS)
MAYNILA
(MANILA)

TANGGAPAN NG KALIHIM
(OFFICE OF THE SECRETARY)

PAUNANG SALITA

Sagana sa ganda at pagkakaiba-ibang kultural ang ating bansa. Mahigit 150 wika ang umiiral sa 300,000 metro kwadrang saklaw ng ating bayan, na bawat isa'y may sariling pagkakakilanlan, sa lalong nakapagpaparilag sa pagkamosaik ng buong bayang Pilipinas.

Sa simula pa lamang ng ating kasaysayan, napanatili na ng mga pamayanang kultural ang kakanyahan ng bawat isa. Ngayon, lalo natin silang dapat himuking higit pang pangalagaan ang kanilang makukulay na pamana. Itaas nating ang ating kapwa Pilipino at patindihin ang kanyang pagmamalaki sa sarili at sa mga ninunong nakapag-ambag sa pagtatatag ng ating bansa upang lalong ibunsod ang pagmamalaki at dangal ng ating pagkabansa.

Ang aklat na ito ay isa lamang sa maraming aklat na naglalayong linangin ang kasanayan sa pagbasa at pagkaunawa at dagdagan ang kaalaman sa pamamagitan ng unang wika, tungo sa pagkatutong bumasa sa wikang pambansa. Pinabibilis ng ganitong pagdulog ang pagkatutong bumasa at ang tagumpay at tiwalang matatamo sa ganitong paraan ay magbubunsod sa estudyante sa hangaring ipagpatuloy ang edukasyon sa wikang pambansa.

Ikinararantal ng Kagawaran ng Edukasyon, Kultura at Isports na ipakilala ang aklat na ito, ang pinakahuli sa isang serye ng mga aklat na naglalayong palaganapin ang pagkatutong bumasa at sumulat. Habang nalilinanang ang mga kasanayang pang-edukasyon na hinahangad ng mga aklat na ito, ang ating bansa sa pangkalahatan ay magtatamo ng kasaganaan.

ISIDRO D. CARIÑO
Kalihim

PREFACE

The primary purpose of this book is to help speakers of Ayta Mag-indi communicate with speakers of Tagalog, Kapampangan, and English. It will also help test the orthography as well as be an aid in establishing dialect differences in Ayta Mag-indi villages other than Pasbul, Porac, Pampanga, and Nabuklod, Floridablanca, Pampanga.

Commonly used expressions are given in four languages and are grouped by topics. Translations are not literal, but are designed to express each phrase in a way that is natural to the language and culture in question.

This is a test edition. Ayta Mag-indi phrases were compiled by Roger and Joanne Green (SIL), with assistance from Sonia Torres and Rita Kapuno in Pasbul, and Mariet Bacani and Ellen Bacani in Nabuklod.

Cover artwork by Rosemary Rodda (SIL).

Any suggestions for corrections are welcome. Please send your suggestions to:

S.I.L.
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

AYTA

Sa dan

1. Antuy ubatan mu?
2. Antuy lakwên mu?
3. Ubat aku du.
5. Mitayna.

KAPAMPANGAN

Ing dalan

1. Nukarin ka ibat?
2. Nukarin ka munta?
3. Ibat ku karin.
5. Tara na.

Sa daan

1. Saan ka galing?
2. Saan ka pupunta?
3. Galing ako doon.
4. Pupunta ako sa inyo.

On the path

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I came from there.
4. I am going to your place.

AYTA

KAPAMPANGAN

Pagpasyal

1. Sumun kayna.
2. Miknu kayna.
3. Muna kina kamu.
4. Muli akina.
5. Mitayna.

Pamakisabi sa kaluguran

1. Mangêd ya lugal mu.
2. Labay ku di ta ayin gulo.
3. Magsilbi aku nayin maglitratu kamu?
4. Labay kun makatandan pagsabi yu.
5. Salamat kamu.

Pagbisita

1. Lungub na ka.
2. Lukluk ka.
3. Muna naku keka.
4. Muli naku.
5. Tara na.

Pamakisabi kareng kaluguran

1. Masanting ya ing lugar mu.
2. Buri ku keni; tahimik ing lugar.
3. Malyari da kang kuanan letrato?
4. Bisa kung mabiasa keng salita yu.
5. Salamat.

TAGALOG

ENGLISH

Pagdalaw

1. Pasok ka na.
2. Maupo ka.
3. Mauuna na ako sa iyo.
4. Uuwi na ako.
5. Tayo na.

Pakikipag-usap sa kaibigan

1. Maganda ang tirahan mo.
2. Gusto ko rito; tahimik kasi.
3. Puwede ba kitang litratuhan?
4. Gusto kong matutunan ang salita ninyo.
5. Salamat.

Visiting

1. Come inside.
2. Sit down. / Have a seat.
3. I'll go ahead. (said when leaving)
4. I'm going home.
5. Let's go now.

Speaking with friends

1. Your place is nice.
2. I like it here because it's peaceful.
3. May I take your picture?
4. I would like to learn your language.
5. Thank you.

AYTA

Pisasabyan sa bali

1. Aku tanda.
2. Pasawên mina.
3. Sikay bahala.
4. Sikina.
5. Kaksaw ka di.
6. Ibuklat muy lawasan.
7. Isara muy awang.
8. Agana ka pun.
9. Kilaku kaw kangku.
10. Sisabêt ya lamu mu?
11. Tanda muy Mayor sa lugal hatu?
12. Tanda kuy lupa na.
13. Sabêt ya lagyu na?

KAPAMPANGAN

Pamipagsalita pibale-bale

1. Eku balu.
2. Paburen mu ne.
3. Ikang bala.
4. Aku namu.
5. Munta ka kenì.
6. Buklat me ing pasbul.
7. Isara me ing awang.
8. Saugli mu.
9. Tuki kayu kanaku.
10. Ninu ing kayabe mu?
11. Kilala me ing Mayor king lugar a ita?
12. Kakilala ke king lupa na.
13. Nanu ing lagyu na?

TAGALOG

ENGLISH

Pakikipag salita pamamahay

Inside the home

1. Hindi ko alam.
 2. Bayaan mo na.
 3. Bahala ka.
 4. Ako na.
 5. Halika rito.
 6. Buksan mo ang pinto.
 7. Isara mo ang bintana.
 8. Sandali lang.
 9. Sumama kayo sa akin.
 10. Sino ang kasama mo?
 11. Kilala mo ba ang alkalde sa lugar na iyon?
 12. Kilala ko siya sa mukha.
 13. Ano ang pangalan niya?
1. I don't know.
 2. Never mind.
 3. It's up to you.
 4. I'll do it.
 5. Come here.
 6. Please open the door.
 7. Please close the window.
 8. Wait a moment.
 9. Come with me.
 10. Who is your companion?
 11. Do you know the mayor of that place?
 12. I know him by sight.
 13. What is his name?

AYTA

KAPAMPANGAN

14. Akina tanda. / Naliwan ku.	14. Eke atandakanan. / Akalingwan ke.
15. Aku maintindiyan.	15. Eku aintindian.
16. Sabêt ya hati (habayti)?	16. Nanu ya ini?
17. Sabêt ya hanê (habain)?	17. Nanu ya iyan?
18. Sabêt ya hatu (habaytu)?	18. Nanu ya ita?
19. Kan sabêt ya habain ya lapis?	19. Kaninu ya lapis iyan?
20. Kangkuy habain.	20. Kanaku ya iyan.
21. Nakanu? / Makanu? Sisabêt? Kan sabêt?	21. Kapilan? Ninu? Kaninu?
22. Saantu? / Awta? / Parasaantu?	22. Nukarin? Bakit? Makananu?
23. Umanên muy sinabi mu.	23. Ulitan mu ing sinabi mu.
24. Sabêt ya labay mu?	24. Nanu ing buri mu?
25. Dilag kan kailangan?	25. Atin kan kailangan?
26. Ayin.	26. Ala naman.

TAGALOG

ENGLISH

14. Hindi ko matandaan. /
Nakalimutan ko na.	14. I don't remember. / I have
forgotten.
15. Hindi ko maintindihan.	15. I don't understand.
16. Ano ito?	16. What is this?
17. Ano iyan?	17. What is that near you?
18. Ano iyon?	18. What is that over there?
19. Kaninong lapis iyan?	19. Whose pencil is that?
20. Akin iyan.	20. That's mine.
21. Kailan? Sino? Kanino?	21. When? Who? Whose?
22. Saan? Bakit? Papaano?	22. Where? Why? How?
23. Ulitin mo ang iyong sinabi.	23. Repeat what you said.
24. Ano ang gusto mo?	24. What do you want?
25. May kailangan ka?	25. Do you need something?
26. Wala naman.	26. Nothing special.

AYTA

27. Sabêt ya nadyag kamu?
28. Sabêt ya pandaygên mu?
29. Magsilbi mu ku nayin lamwan?
30. Mamparas aku.
31. Kalabay akun mangan.
32. Kabêlêw aku.

KAPAMPANGAN

27. Nanu ing malilyari keka? / Nananu ka?
28. Nanu ing gagawan mu?
29. Malyari mu kung tukian?
30. Mamalagwa ku.
31. Bisa kung mangan.
32. Bisa kung matudtud.

TAGALOG

ENGLISH

27. Anong nangyayari sa iyo?	27. What is the matter with you?
28. Ano ang ginagawa mo?	28. What are you doing?
29. Maaari bang samahan mo ako?	29. Would you please accompany me?
30. Nagmamadali ako!	30. I'm in a hurry.
31. Gusto kong kumain.	31. I want to eat now.
32. Gusto kong matulog.	32. I want to sleep now.

AYTA

Habaytuy mitata-anak

1. Nabiyay ya pun ya tatang mu?
2. Awu, nuwa nati ya indu ku sabaytun gisay taun.
3. Umnu kaw mipapatêl?
4. Walu kay mipapatêl.
5. Sikay panganay?
6. Alwa, sikuy bunsu.
7. Umnuy nay taun mu?
8. Nag-asawa kayna?
9. Nag-anak kawna?
10. Awu, dilag akun limay anak.
11. Luway babayi buy tatluy liyaki.

KAPAMPANGAN

Deng mi yanak

1. Mabiye ya pa i tatang mu?
2. Wa, pero i ima ku mete ya anyang banwang metung.
3. Pilan kayung mikakapatad?
4. Walo kaming mikakapatad.
5. Ika ing pangane?
6. Aliwa, aku ing bunsu.
7. Pilan nakang banwa?
8. Atin nakang asawa?
9. Atin nakayung anak?
10. Wa, ating nakung limang anak.
11. Adwang babae ampon atlong lalaki.

Ang mag-anak**The family**

1. Buhay pa ba ang tatay mo? 1. Is your father still living?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon. 2. Yes, but my mother died last year.
3. Ilan kayong magkakapatid? 3. How many brothers and sisters do you have?
4. Walo kaming magkakapatid. 4. There are eight children in our family.
5. Ikaw ba ang panganay? 5. Are you the eldest?
6. Hindi, ako ang bunso. 6. No, I am the youngest.
7. Ilang taon ka na? 7. How old are you?
8. May asawa ka na ba? 8. Do you have a wife/husband?
9. May mga anak na ba kayo? 9. Do you have children?
10. Oo, mayroon akong limang anak. 10. Yes, I have five children.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki. 11. Two are girls and three are boys.

AYTA

KAPAMPANGAN

Nakatanam

Kapanamdaman

1. Dilag ka nayin sakit?	1. Atin kan sakit?
2. Nagsakit aku.	2. Atin kung sakit / Masakit ku.
3. Paêlêw ka sa doktor.	3. Palawe ka king doktor.
4. Antuy kakitan kun doktor ya mangêlêw kangku?	4. Nukarin ke akit ing manulung doktor?
5. Sabêt ya matanam mu?	5. Nanu ing panamdaman mu?
6. Masakit ya ulu ku.	6. Masakit ku buntut.
7. Nansuka aku naybi.	7. Minyuka ku nabengi.
8. Nalipat ya mata ku buy inumut aku.	8. Malilyu ku ampon malagnat.
9. Paran dilag akun malaria.	9. Palage ku atin kung malaria.
10. Indyeksyunan kata.	10. Indiekisyunan daka.
11. Inumên muy panulun hati balan ugtuy mamut.	11. Inuman me ing panulung ini balang ugtu.

Karamdaman**Sickness**

1. May sakit ka ba?
 2. May sakit ako.
 3. Magpatingin ka sa doktor.
 4. Saan ko matatagpuan ang doktor?
 5. Ano ang nararamdaman mo?
 6. Masakit ang ulo ko.
 7. Nagsuka ako kagabi.
 8. Nahihilo ako at may lagnat.
 9. Palagay ko ay may malaria ako.
 10. Iiniksiyunan kita.
 11. Inumin mo ang gamot na ito tuwing tanghali.
1. Are you sick?
 2. I am sick.
 3. Go to the doctor.
 4. Where can I find a doctor?
 5. How do you feel?
 6. I have a headache.
 7. I vomited last night.
 8. I feel dizzy and have a fever.
 9. I think I have malaria.
 10. I will give you a shot.
 11. Take this medicine every day at noon.

AYTA

KAPAMPANGAN

Pag-aral sa pagsabi

Pamag-aral king salita

1. Katanda kaw magsabin Tagalog?
 2. Makaintindi akun pêrad.
 3. Makasabi akun pêrad.
 4. Sabêt ya _____ sa pagsabi yu?
 5. Sabêt ya pamêg yu sa sabin hati?
 6. Sabêt ya labay sabin hati?
 7. Maintindyan mu nayi ya sabin ku?
 8. Aku maintindyan.
 9. Umanên mu pun ya habain.
 10. Ipanakawa muy sabin mu.
1. Biasa kayung magsalitag Tagalog?
 2. Makaintindi kung ditak.
 3. Makapagsalita kung ditak.
 4. Nanu ing _____ king kekong salita?
 5. Nanung yausda king kekayung salita?
 6. Nanu ing buri nang sabiyan nini?
 7. Ayintindiyan mo ing kanakung sasabiyan?
 8. Eku ayintindiyan.
 9. Pasibaywan mu nya./Pakiulit me.
 10. Magsalita kang banayyad.

Pag-aaral ng wika**Language learning**

1. Marunong ba kayong magsalita ng Pilipino?
 2. Nakakaintindi lang ako ng kaunti.
 3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.
 4. Ano ang _____ sa salita ninyo?
 5. Anong tawag nito sa salita ninyo?
 6. Ano ang ibig sabihin nito?
 7. Naintindihan mo ba ang aking sinasabi?
 8. Hindi ko po maintindihan.
 9. Pakiulit mo nga.
 10. Magsalita ka ng marahan.
1. Do you know how to speak Pilipino?
 2. I can only understand a little.
 3. I speak it a little.
 4. How do you say _____ in your language?
 5. What's the name for this in your language?
 6. What does this mean?
 7. Do you understand what I am saying?
 8. I don't understand.
 9. Please repeat that.
 10. Speak more slowly.

AYTA

KAPAMPANGAN

11. Katanda kan magsabin Inglis.	11. Biyasa kang magsalitan Ingles.
12. Asê matulid ya pagsabi kun Inglis.	12. E masalese ing kanakung pamagsalitan Ingles.
13. Babayu aku pun magsabin Ayta.	13. Mani-garal ku pa mung magsalitan Baluga.
14. Isabi mu kangku ya sabin Ayta.	14. Pakisabiyan mu kung salitan Baluga.
15. Kalabay kay makatandan sabin Ayta.	15. Bisa kaming mabiasang salitan Baluga.
16. Ustuy habain?	16. Istuya yan?

TAGALOG

ENGLISH

11. Mahusay kang magsalita ng Ingles.	11. You speak English well.
12. Hindi maayos ang aking pagsasalita ng Ingles.	12. My speech is not grammatical in English.
13. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng salitang Ayta.	13. I am still learning how to speak the Ayta language.
14. Kausapin mo ako sa Ayta.	14. Please speak Ayta with me.
15. Gusto naming mag-aral ng salitang Ayta.	15. We want to learn the Ayta language.
16. Tama ba iyan?	16. Is that correct?

AYTA

KAPAMPANGAN

Pangan

1. Layangên aku buy kainum.
2. Mangan kitamina.
3. Mamtêg kaw mangan.
Akaw marêng-êyan.
4. Katanda kan mallutu!
5. Manyaman ya kanên. Ustu
ya sangkap na.
6. Mangwa kaw pun.
7. Akina kalabay ta nabsuy
akina.
8. Biyan mu kun lanêm.

Pamamangan

1. Maranup ku ampon maung
danum.
2. Mangan tana.
3. Mangan kayung masalese. Ali
kayu marine.
4. Biasa kang maglutu!
5. Manyaman ing pamangan.
Istuya sangkap na.
6. Kuma kayu pa.
7. Ali naku bisa. Mabsi naku.
8. Dinan yu na ku pung inuman.

TAGALOG

ENGLISH

Pagkain

Food

1. Nagugutom at nauuhaw ako.	1. I'm hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Marunong kang magluto!	4. You know how to cook well!
5. Masarap. Tamangtama ang pagkaing ito.	5. It's delicious; well seasoned.
6. Kumuha pa kayo.	6. Take some more.
7. Ayaw ko na. Busog na ako.	7. I can't. I'm full.
8. Pahingi nga po ng inumin.	8. Give me a drink of water, please.

Panahun

1. Mangêd ta asina manguran.
2. Misyadun naumut ya mamut ta kurismayna.
3. Nalêpêt/Naliting.
4. Mahangin ta dilag bagyu.
5. Maburak ya dan gawan manguran.
6. Nanguran yan malakas naybi.
7. Napaimata akun kilat saybi.

Ding Panaun

1. Masanting ena mumuran.
2. Misyadung mapali uling panaun ning kaleldo.
3. Marimla
4. Mayangin uling ating bagyu.
5. Maburak ya ing dalan uling kauran.
6. Minuran masikan napun.
7. Ginising naku ning duldul nabengi.

Kalagayan ng panahon**The seasons**

1. Mabuti at hindi na umuulan.	1. It's good that it's no longer raining.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.	2. It's very hot because it's dry season.
3. Maginaw.	3. It's cold.
4. Mahangin dahil may bagyo.	4. It's very windy because there's a typhoon.
5. Maputik ang daan dahil tag-ulan.	5. The road is muddy because it's rainy season.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.	6. It rained very hard yesterday.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.	7. The thunder woke me up last night.

AYTA

KAPAMPANGAN

Sa iskwela

King iskwela

1. Mallêngê kaw pun.
 2. Mallêngê kaw dayi masalaysay.
 3. Pakibatan yuy kutang.
 4. Basên yuy hatin masikan.
 5. Basên yun tahimik.
 6. Umanên yun pag-aralan.
 7. Mangutang aku, makibat kaw.
 8. Mirêng kaw.
 9. Miknu kaw.
 10. Itag-ay yuy gamêt yu nu tanda yuy pakibat.
 11. Ipakasnêg mu ta ayan malêngê.
1. Makiramdam ko pa mu.
 2. Makiramdam kong masalese.
 3. Pakibatan ye ing kutang.
 4. Basan yeng masikan.
 5. Basan yeng taimik.
 6. Pag-aralan yeng pasibayu.
 7. Mangutang ku, makibat kayu.
 8. Tikdo kayu.
 9. Lukluk kayu.
 10. Itas ye ing gamat yu nung balu ye ing pakibat.
 11. Isikan mu. E mi daramdaman.

Sa paaralan**At school**

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin ninyo ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin ninyo ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin ninyo ng tahimik.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin ninyo.	7. I'll ask a question, you answer.
8. Tumayo kayo.	8. Stand up.
9. Maupo kayo.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin marinig.	11. Speak louder. We can't hear you.

AYTA

12. Mangêd.

13. Ustu.

14. Mali.

KAPAMPANGAN

12. Masanting.

13. Isto.

14. E-isto / Mali.

TAGALOG

12. Magaling.

13. Tama.

14. Mali.

ENGLISH

12. Good.

13. Right.

14. Wrong.